

Inštitúcie a organizácie vo filozofii a etike - historické inštitucionálne metamorfózy fundamentov

Richard Geffert

Abstract

This paper deals with the definition background of the terms institution and organization within the optics of philosophical and ethical tools of the study of developmental specifications of axiological systems theory and practices. The main aim of this paper is theoretical determination of these terms for the sake of their correct application in the field of philosophy and ethics where those terms are often changed and identified. Institution is understood as ethical, thus practical fundament of existence of the man as an individual but also as all the society with the focus on its axiological determination being its substance. In historical continuum, the metamorphoses of evaluative and institutional fundaments of Western civilization function are noticed through its dominant historic-axiological systems: Ancient Greece, Christianity and modern political ideologies in the logic of mutual comparison.

Keywords: Institution, Organization, Ethics, Philosophy, Values.

Abstrakt

Príspevok rieši definičný rámec pojmov inštitúcia a organizácia v optike filozofických a etických nástrojov štúdia vývinových špecifík teórie a praxe axiologických systémov. Hlavným cieľom je teoretické určenie týchto pojmov v záujme ich korektnej aplikácie v oblasti filozofie a etiky, kde často dochádza k ich zámene, alebo stotožňovaniu. Inštitúciu chápe ako etický, a teda aj praktický fundament existencie človeka ako individua, ale aj celej spoločnosti, s dôrazom na jej axiologické vymedzenie, ktoré je jej podstatou. V historickom kontinuu si všíma metamorfózy hodnotových, a inštitucionálnych základov fungovania západnej civilizácie, cez jej dominantné dejinno-axiologické systémy: Staroveké Grécko, kresťanstvo a moderné politické ideológie v logike vzájomnej komparácie.

Klíčová slova: Inštitúcia, organizácia, etika, filozofia, hodnoty.

Príspevok je súčasťou riešenia projektu VEGA 1/0675/12 Spravodlivosť distribúcií v podmienkach modernej demokracie – filozofické, politologické a sociologické aspekty.

Úvod

Existencia súcna je neustále aktualizovaná v zajatí relatívneho dualizmu. Všetko čo Je, možno rozdeliť na „väčšinové“ a „menšinové“. Všetko čo je „väčšinové“ má prirodzenú snahu v záujme vlastnej rozpínavosti, utláčať, podrobovať si a ničiť „menšinové“, „okrajové“, teda všetko to, čo je svojou povahou iné. „Väčšinové“ sa často cíti bytostne ohrozené inakosťou „menšinového“, ktoré môže byť vo svojej (nedobrovoľne skrytej) podstate lepšie a dokonalejšie. Táto tendencia sa významným spôsobom prejavuje v prostredí moderných a postmoderných spoločností, kde je relevantné uvažovať o fenoménoch totality a plurality. Aj dnešná demokratická pluralita je sprevádzaná prvkami totality a tendenciou presadzovať dominantné, v širokom konsenze prijaté vzorce (inštitúcie) na úkor vitality ostatných možností v rôznych kontextoch. Je dôležité predovšetkým snažiť sa priblížiť k rovnováhe medzi existujúcimi variantmi konania na pomyselní osi medzi definovanými extrémami. Túto pomyselnú os je možné chápať ako priestor možností, kde každá z nich je zastúpená svojou ideológiou. Niektoré z nich už poznáme, iné zatiaľ len tušíme, no a niektoré sú otvorené až viac či menej vzdialenej budúcnosti. Sú však tu, sú neoddeliteľnou súčasťou existencie človeka a ľudstva a ich základ spočíva v inštitúciách.

Etika ako jeden zo základných normatívnych systémov spoločnosti predstavuje/by mala predstavovať¹ aj v bezprostrednej súčasnosti centrum kultúrneho záujmu západnej civilizácie, ktorá sa permanentne dostáva do konfliktu s prirodzenou podstatou človeka. *Daimonion* Tvorca 21. storočia je stále väčšmi potláčaný konzumným životným štýlom, ktorý sa rozširuje vplyvom kváziglobalizácie². Táto rýchlo pohlcuje originalitu, národnú, spoločenskú ale aj individuálnu slobodu a suverenitu³ a identitu.

Často sú na rôznych úrovniach diskutované zásadné otázky sociálnej aj individuálnej etiky, ich vzťahu a vplyvu. Tieto diskusie však vo väčšine prípadov zotrávajú, žiaľ, len na teoretickej úrovni integrácie a aplikácie etiky do spoločenských vzťahov. Kľúčovou v tejto sfére sa v súčasnosti javí najmä problematika morálky v praxi modernej spoločnosti formálnych organizácií.

Hľadanie praktických riešení predpokladá uvedenie základných pojmov a ich korektné definovanie, respektíve určenie referenčného rámca pre ďalšie štúdium.

---

¹ Je/má byť možno chápať ako základný kantovský imperatív.

² O pojme kváziglobalizácia ako o procese určovanom neprirodzene smerom zhora, ktorého cieľom je zničenie národnej suverenity štátov a zavedenie mechanizmu rozhodovania, ktorý nebude mať s demokraciou nič spoločné, pojednáva Václav Klaus v článku: *Hrozí nám svetová vláda, zánik demokracie a nová totalita*. Klaus, V. (2011).

³ Vráti sa Svet od globalizácie ku relokalizácii?

Tieto postupy môže komplikovať nie len samotný charakter postmodernej(?)⁴ spoločnosti, ale prioritne aj nejasnosť pojmov, ktorými majú byť nastolené riešenia. Možno povedať, že ide o jeden z klasických problémov, s ktorými sa stretávame aj pri iných fenoménoch, kde napríklad často čítame o filozofii futbalu či hokeja, alebo dokonca o filozofii výroby stavebných materiálov, avšak len máloktorý z autorov týchto slovných hračiek si uvedomuje čo to skutočne filozofia je. Už tu nastoľujeme zásadnú kantovskú otázku: *je – má byť?*

Pre analýzu ďalších súvislostí je teda nevyhnutné definovať a ohraničiť pojmy inštitúcia a organizácia a špecifikovať ich úlohu v kontexte hodnotových rámcov moderných spoločností. Významné je sledovať ich vzájomné väzby i diferencie medzi nimi, ako aj logiku ich fungovania v rôznych kontextoch.

Inštitúcia a organizácia – konceptualizácia a diferencie

Definovanie termínu inštitúcia predstavuje v oblasti filozofickej literatúry často problém, ktorý primárne súvisí s prekladom pramenných textov, sekundárne s nedôslednosťou používania pojmového aparátu, ale môže vyplývať aj z interdisciplinárnych konzekvencií používania pojmov, alebo súvisieť s nekorektnou metaforizáciou.

V sociológii a antropológii možno tento pojem analyzovať vo viacerých zrozumiteľných avšak nie inkomensurabilných rovinách. V najvšeobecnejšom význame R. König (1967) definuje inštitúciu ako ustanovené podmienky správania, ktoré sú charakteristické pre sociálnu skupinu. Chápe ju ako spôsob, ako musia byť veci robené. E. Chinoy ju vymedzuje ako „vzory schváleného alebo sankcionovaného správania“ (1962: 133). J. Turner hovorí o inštitúciách ako o komplexe postojov, rolí, noriem a hodnôt jednotlivých druhov sociálnych štruktúr a organizácií. Rozumie nimi relatívne stabilné štruktúry ľudskej činnosti vo vzťahu k základným problémom v živote, ktoré sú dôležité pre udržanie zdrojov, v reprodukciu jedincov, ale tiež pri snahe udržať životaschopnosť spoločenských štruktúr v rámci daného spoločenského prostredia (1997: 6).

V užšom slova zmysle možno inštitúciu definovať ako komplex normatívnych vzorov, ktoré sú v určitej spoločnosti vnímané ako záväzné (Johnson, 2006: 21). T. Parsons vymedzuje inštitúciu ako ustanovené, stereotypizované, rutinné spôsoby konania, bežné v určitej skupine či kultúre, „ako komplex inštitucionalizovaných rolí, alebo vzťahov statusov, ktoré majú v sociálnom systéme strategický štrukturálny význam“ (Parsons, 2005: 133). V najužšom význame predstavuje inštitúcia podľa autorov D. Krech, R. S. Critfield, E. L. Ballachey (1968) silne organizovaný

---

⁴ Je postmoderna realita, alebo je to v praktickej každodennej realite len teoretická koncepcia? Pozri bližšie. Welsch, W. (1994).

system/systémy, ktorých cieľom je riešenie niektorého životného problému, existujú teda ako združené regulačné normy (názory, hodnoty).

V širšom zmysle možno inštitúcie, ako uvádza E. Bolfíková, „vnímať ako rámcové systémy ľudského správania, v ktorých je obsiahnuté jadro praktických informácií“ (Bolfíková, 2008). Pre riešenie definičných charakteristík inštitúcie vychádza z teórie konania, ktorá je chápaná ako proces spracovania informácií – teoretických (statických, popisných) a praktických (ktoré slúžia ako návod). „V tomto zmysle sú inštitúcie vždy komplexným predmetom, ak pozostávajú z usporiadaného systému praktických informácií, ktorý súvisí s pôsobením psychických a spoločenských skutočností a postupov. Každá inštitúcia predstavuje vzor správania, ktorý má svoju podstatu (jadro), ktorá zabezpečuje zachovanie jej podstaty aj v množstve empirických variantov. Ide o vzťahy medzi jednotlivcami a spoločenstvom, o vzťahy s určitou tendenciou k trvalosti, o relatívnu pravidelnosť a normatívnu reguláciu – jednotlivé inštitúcie však majú takú rozdielnú povahu, že nemožno fixovať nijakú jednotnú triedu definičných znakov“ (Bolfíková, 2008: 14-15). Na tomto základe možno inštitúciu chápať ako základnú kategóriu regulácie v spoločnosti - vo všeobecnosti, ale aj v jej jednotlivých zložkách, sociálnych skupinách ale aj formálnych systémoch. Ako taká poskytuje základné inštrumentárium aj pre fungovanie jedného z normatívnych systémov v spoločnosti – morálku ako súbor regulátorov, štruktúrovaných s ohľadom na aktuálne hodnotové rámce.

Inštitúcia je zvyčajne definovaná ako základ sociálneho určenia človeka a ako nevyhnutný predpoklad pre to, aby sa stal súčasťou spoločnosti (Bolfíková, Hrehová, Freová, 2012). Ako pojem, je zvyčajne charakterizovaná spolu s pojmom organizácia.

Termín „organizácia“ patrí medzi najfrekvencovanejšie pojmy v sociálnych vedách. Moderné spoločnosti sú charakterizované ako spoločnosti organizácií. Všetko, čo tvorí systém podmienok pre zabezpečenie ľudských potrieb i dosahovanie špecifických individuálnych a skupinových cieľov, sa odohráva v prostredí formálnych organizácií. Je to prostredie umelo regulované, kontrolované a obmedzujúce, ale zároveň poskytuje zázemie pre množstvo životne dôležitých aktivít.

Pojem organizácia môže označovať objekty, ale aj ich vlastnosti, môže prezentovať špecifický druh činnosti, ale aj jej výsledok. Ako uvádza B. Geist „význam, ktorý je označovaný termínom „organizácia“ je nezriedka tým istým autorom buď implicitne alebo explicitne označovaný ešte inými termínmi ako napríklad štruktúra, byrokracia, inštitúcia, celok, systém s rôznymi atribútmi. Táto sémioticko-sémantická a sémioticko-pragmatická variabilita je dôsledkom absencie distinktného vymedzenia uvedených termínov, ale predovšetkým nedostatočnej systematizácie ich vzájomných vzťahov“ (Geist, 1992: 257).

„Organizácia je sociálna skupina, ktorá rozdeľuje úlohy pre kolektívny cieľ“ (Scott, 1995: 22). Slovo je odvodené z gréckeho slova „organon“, alebo zo známejšieho slova

„ergon“. Sú to hierarchické štruktúry, ktoré vznikajú na základe určitých inštitúcií, fungujú na ich základe, alebo sú mechanizmami ich vynucovania ako určitých cieľov. V najširšom význame predstavujú akýkoľvek neformálny sociálny útvar,⁵ v úzkom význame sú to formálne systémy, ktorých existencia a fungovanie je charakterizované pravidlami, koordinovanými umelo – oficiálne a zámerne na základe generalizovaných algorytmov (Bolfíková, 2008: 27).

Organizácie predstavujú spôsob, ako pravidelne koordinovať ľudí, ich prácu alebo produkty ich práce v určitom čase a priestore. Definičnou črtou organizácie je jej hierarchická usporiadanosť; štrukturálna formalizácia systému. Organizácia kooperuje na základe písaných pravidiel. Podľa E. Bolfíkovej (2009: 150) organizácia, podobne ako akýkoľvek sociálny systém má poznateľnú štruktúru, ktorá má svoje funkcie. Podľa Parsonsa ju možno popísať z dvoch hľadísk: prvé je kultúrno – inštitucionálne, ktoré sleduje hodnoty systému a ich inštitucionalizáciu v rôznych kontextoch funkčnosti, druhé je hľadiskom skupiny alebo roly. Toto hľadisko rešpektuje suborganizácie a roly indivíduí, ktoré participujú na fungovaní organizácie. Parsons venuje väčšiu pozornosť druhému hľadisku. Kultúrno – inštitucionálny stupeň zahŕňa náčrt 1. hodnôt systému, ktoré definujú jeho funkcie a 2. hlavných inštitucionálnych zdrojov, ktoré sú záznamom týchto hodnôt konkrétnejších funkcionálnych kontextov samotného dosahovania cieľov. Základom pre analyzovanie štruktúry akéhokoľvek systému je jeho axiologický vzor. Tento definuje základnú orientáciu systému vo vzťahu k určitej situácii. Tento hodnotový model je definovaný ako subhodnotový systém vyššieho alebo nadradeného systému. Organizácia odráža vo svojom prostredí hodnotové vzory sociálneho systému. Takto sa axiologický základ inštitucionalizovaného správania vytvára ako súčasť aktualizácie sociálnych systémov a ich častí v špecifických kontextoch. Podstatou hodnotového systému organizácie musí byť jej legitimizácia, ktorú zabezpečujú špecificky určené ciele. Tieto „ospravedlňujú“ existenciu organizácie a jej aktivity v jej prostredí ako pre človeka neprirodzeného systému, ktorý umelo reguluje jeho správanie.

Teória i prax používania pojmov inštitúcia a organizácia je charakterizovaná postojmi, ktoré riešia ich definovanie i aplikáciu v rôznych kontextoch často veľmi špecificky. V bežnej, každodennej reči možno tieto pojmy zamieňať, resp. pojem inštitúcia používať aj vo významoch, ktoré vedú k identifikácii organizačných systémov. Toto by sa nemalo diať v teoreticky korektnom prostredí, kde podstata

---

⁵ Za neformálne sociálne systémy považujeme skupiny ľudí, ktorí majú síce rovnaký záujem, ale nevytvorili si žiadne formálne štruktúry na jeho realizáciu. Tieto skupiny môžu byť uvedomelé, alebo neuvedomelé. Naopak, za formálne systémy považujeme len inštitucionalizované skupiny, ktoré sú formálne organizované, t. j. usporiadané určitým, všetkým účastníkom známym a všetkými účastníkmi prijatým spôsobom, s viditeľnými formálnymi štruktúrami. Tieto štruktúry sú usporiadané hierarchicky a jednotliví členovia v nich majú pridelené (alebo zvolené), všetkými rešpektované roly. K ďalšej charakteristike viac pozri I. Tomeš (1996: 59-61).

inštitúcie ako idey, ktorá vo forme abstrakcie predstavuje určenie súborov regulatívnych mechanizmov pre správanie sa v spoločnosti a podstata organizácie ako sociálneho útvaru, kde sa inštitúcia „materializuje“ pri dosahovaní subjektom definovaných špecifických cieľov poukazuje na odlišnosti. Ide teda o dva nevyhnutne navzájom prepojené, ale zároveň relatívne autonómne javy, ktoré odlišujeme nie len pojmovo, ale aj významovo, nie len v teórii, ale aj v sociálnej praxi.

Inštitúcie sú aj etickou kategóriou, ktorá je účelným nástrojom usporiadania vzťahov v každom formálnom aj neformálnom systéme. Dôležitý je predovšetkým spôsob ich vzniku, modifikácie, ale aj implementácia do fungovania organizácií i spoločnosti ako celku. Vznikajú inštitucionaliáciou⁶, ktorú možno chápať ako proces sociálneho prijatia, resp. sociálneho potvrdenia v určitom prostredí, ale aj ako proces špecifikácie ich pôsobenia ako etických noriem relevantného sociálneho celku. Inštitúcie v spoločnosti i v organizáciách môžu, ale nemusia nevyhnutne byť morálnymi kategóriami.

Miera morálnosti spoločnosti, či organizácie je vždy závislá na miere morálnosti inštitúcie/í a to vždy v závislosti od systému hodnôt, ktoré predstavujú jej ideový základ. Vždy záleží na civilizačnom uhle pohľadu⁷, verejnej mienke, kultúre, (v niektorých prípadoch náboženstve), axiologických systémoch a na nich založených vzorcoch správania. Pri formálnych inštitúciách sa asi najzásadnejším javí typ politického systému, určujúci ich charakter, a tiež spôsob genézy a tvorby procesov ich kreovania. Totalitarizmus⁸ či autoritársky⁹ politický systém je charakterizovaný špecifickými inštitucionalizovanými modelmi usporiadania spoločenských, ale najmä mocenských vzťahov. Regulačné mechanizmy tu zodpovedajú hodnotovým rámcom, pre ktoré je typický dôraz na nerovnom postavení členov spoločnosti. Tomu

---

⁶ W. E. Mühlmann používa tento pojem pre „tuhnutie“ plynulého sociálneho života na pevné kultúrne formy (Mühlmann, 1969).

⁷ Práve v súčasnosti je nevyhnutný pluralistický kultúrny pohľad aj napriek fenoménu globalizácie, dôležitá je reálna rovnocennosť mnohosti.

⁸ Totalitarizmus je charakteristický podľa C. J. Friedricha a Z. Brzezinskeho: oficiálnou ideológiou, jedinou masovou politickou stranou, monopolom armády, absolútnou kontrolou médií a systémom fyzickej a psychickej kontroly spoločnosti prostredníctvom teroristických postupov polície. Bližšie pozri Říchová (2000: 225-240). „Dôstojnosť ľudskej osobnosti vyžaduje, aby jej bolo umožnené konať slobodne, na základe vlastného rozhodnutia. Vo vzájomnom spolužití má preto dôvod starať sa o práva druhého, plniť povinnosti a z vlastného popudu a rozhodnutia sa angažovať v mnohých dielach, ktoré je potrebné v spoločenstve pre druhých, a to tak, že každý koná podľa svojho presvedčenia, úsudku a vedomia povinnosti, a nie na základe vonkajšieho donucovania a tlaku. Ak nejaké spoločenstvo ľudí je vybudované len na násilí, potom to nie je ľudské spoločenstvo, jednotlivci, ktorí už nemajú žiadnu slobodu, je ich potrebné povzbudzovať k tomu, aby svoj život sami rozvíjali a aby pracovali na svojom zdokonalení“ (Sutor, 1996: 31).

⁹ Autoritarizmom chápeme vieru vládnutia „zhora“, respektíve praktické uskutočňovanie takého vládnutia. Autorita sa tu uplatňuje bez súhlasu ľudu. Autoritárske režimy zdôrazňujú, že autorita má prednosť pred individuálnou slobodou. Líši sa od totalitarizmu tým, že nie je v tak rozsiahlej miere radikálny. Autoritárske režimy niekedy tolerujú širokú škálu náboženských a iných slobôd. Bližšie pozri Heywood (2004: 58).

zodpovedá aj morálka totalitných systémov. Jej podstatou je predovšetkým zdôrazňovanie a zdôvodňovanie nadradenosti určitej osoby – vodcu, alebo nelegitímne¹⁰ vybranej a preferovanej sociálnej skupiny, teda menšiny na úkor väčšiny alebo všetkých. Mohlo by sa zdať, že v demokracii¹¹ ako spoločensko-politicko-ekonomickom systéme – ktorý K. R. Popper považuje za najdokonalejší, aký dnes poznáme – je tvorba, implementácia a aplikácia hodnôt bezozbytku etická. Ani tu však bohužiaľ nemožno hovoriť výlučne len o mravných charakteristikách; *to čo je nie je to čo by malo byť*.

Inštitúcie ako súbory moriem v demokracii často slúžia ako jeden z „efektívnych¹²“ nástrojov dosahovania partikulárnych cieľov v zmysle zachovania samotných organizácií či ich aktérov. Tými môžu byť administrátori, alebo politickí predstavitelia, ktorí vedome, no často aj bez uvedomovania si svojho negatívneho správania sa sú vzorom pre konanie ostatných členov spoločnosti. Dochádza tak k permanentnému kolobehu, v ktorom je problematické jednoznačne identifikovať, kto je v súčasnosti reálne zodpovedný za mravný úpadok demokratických spoločností (vychádzame z faktu, že v nedemokratických systémoch je o morálke veľmi komplikované, ak vôbec je tu o nej možné hovoriť).

V týchto súvislostiach vzniká množstvo otázok o tom, ako tento závažný problém efektívne riešiť. Jednou z možných alternatív ako implementovať morálku do organizácií formálnych a následne aj neformálnych (tento proces môže byť aj opačný¹³) je využitie určitého inštrumentária. Nástrojov na zvyšovanie etiky vo formálnych systémoch je relatívne mnoho. Pochybnosti vyvoláva opäť ich reálna efektívnosť, utilitarizmus ako ho chápal už J. Bentham, J. S. Mill či pragmatizmus Ch. S. Pierca a W. Jamesa. Medzi najčastejšie používané nástroje aplikácie etiky do fungovania organizácií možno zaradiť etické kódexy (v podobe právnych aktov rozličnej právnej sily usporiadaných podľa hierarchie), etické rady, etické výbory, ombudsman či mnoho ďalších. Problém má však hlbšiu podstatu a tá je spojená s podstatou ľudskej osoby – jej bytia osebe ale aj bytia ako sociálnej bytosti. Ona je tvorcom všetkých normatívnych systémov (ak sa nepozeralme na ne výlučne skrz náboženské alebo metafyzické koncepcie). Tieto systémy sú ňou tvorené, a tak sa do nich premieta charakter videnia sveta a reality, hodnotové systémy participujúcich. Stále sa pohybujeme v diapazóne hodnôt kultúry západnej civilizácie, pretože aj pri riešení tohto problému je prítomná *inkomensurabilita* axiologických systémov iných kultúr, ktorú je v duchu pluralizmu nevyhnutné rešpektovať.

¹⁰ Pozornosť by mala byť smerovaná na zásadné rámcové obsahové diferencie pojmov legalita a legitimita.

¹¹ Bližšie pozri Sartori (1993: 259).

¹² Bližšie pozri Bolfíková (2008: 129-130).

¹³ V demokratickej spoločnosti by mal byť hodnotový systém vytváraný smerom zdola, občanmi smerom k vrcholu hierarchie. Občania by mali aktívne participovať na hodnotových systémoch.

Často zdôrazňovaná kompetencia práva ako normatívneho systému, ktorého vyššia dokonalosť by (po)mohla zvýšiť uplatňovanie morálky v organizáciách však vzbudzuje stále väčšiu mieru pochybností o možnosti legitimacy samotného práva ako len jedného zo základných normatívnych systémov. To v unifikovanej podobe, bez pomoci iných normatívnych systémov nemôže byť implementované v spoločenskej praxi.

Možno súhlasiť s L. L. Fullerom (1998: 11), že ak sa právo porovnáva s morálkou, zrejmé sa predpokladá, že každý vie, čo druhý termín tejto komparácie obsahuje. Človek má právnické myslenie, ak premýšľa o niečom, čo sa vzťahuje k niečomu inému, bez toho, aby premýšľal o veci, ku ktorej sa to vzťahuje. V tomto prípade sa podľa Fullera právnické myslenie vyčerpáva myslením o práve a uspokojuje sa s tým, že necháva bez preskúmania to, k čomu sa právo vzťahuje a od čoho sa odlišuje. Nedostatky práva pri zabezpečovaní implementácie morálky do spoločnosti možno vidieť vo viacerých rovinách. Za najvýznamnejšie možno považovať fakty, že právne normy nemajú absolútny charakter, ak berieme do úvahy kultúrny relativizmus, ďalším zásadným nedostatkom je problém lag time – časového oneskorenia právnej normy (čo možno chápať v zmysle herakleitovvej panta rhei), pochybnosti vzbudzuje tiež abstrakcia všeobecne záväzných právnych predpisov, deficit výkonu práv cez dozor a prípadné sankcie, no najzásadnejším sa javí problém obsahovej stránky noriem cez ich hodnotové vymedzenie (Platková, Olejárová, 2010: 376-380).

Dôležitá je vzájomná komplementarita normatívnych systémov. „Čo sa týka vzájomného vzťahu práva a morálky existujú tu dva extrémne spôsoby interpretácie. Prvý model vychádza z toho, že všetko morálne by malo byť právne zakotvené. Tu sa právu odníma autonómnosť javu a považuje sa „len“ za akýsi doplnok morálky, prostriedok kompenzácie nedostatkov, zlyhania morálnej povinnosti (Platón, Aristoteles, T. Akvinský, I. Kant, J. Habermas). Druhý model odmieta zakazovať právom čokoľvek nemravné. Tento model má tendenciu striktne oddeľovať právo od morálky. V právnej filozofii k zástancom tejto línie patria stúpenci tzv. právneho pozitivizmu (J. Austin, H. Kelsen, H. L. A. Hart)“ (Machalová, 2000: 40). Kriticky sa dnes možno postaviť k spomínanému právnemu pozitivizmu, kde aj jeden z jeho najvýznamnejších kritikov R. Dworkin pripomína, že v súčasnosti, v tomto názorovom ovzduší už nikto vážne neriskuje, že jeho odmietnutie pozitivizmu sa bude považovať za niečo, čo v sebe obsahuje zámer spojiť sa trvalo s absolútnou pravdou (Dworkin, 1967: 14 - 46). Ako uvádza L. L. Fuller, človek dúfa, že v zmene orientácie, ktorá ako sa zdá, práve prebieha, vznikne trochu viac tolerancie pre veľkú tradíciu, obsiahnutú v prirodzenoprávnej literatúre a trochu viac záujmu o ňu. V tejto literatúre sa nájde mnoho hlúposti a toho, čo je pre moderné myšlienkové smery neprijateľné, nájde sa v nej aj praktická múdrosť, aplikovaná na problémy, ktoré možno v širšom

slova zmysle označiť ako problémy sociálnej architektúry (Fuller, 1998: 220). Možno, že právnici filozofi sa časom prestanú zaneprázdňovať budovaním „konceptuálnych modelov“, ktoré by reprezentovali právne javy, vzdajú sa nekonečných debát o definíciách a zamerajú svoju pozornosť na analýzu sociálnych procesov, ktoré právnu realitu utvárajú (Fuller, 1998: 220).

Inštitúcie a ich axiologický základ

Hodnotu ako viacvýznamový termín chápeme ako predstavu toho, čo je žiaduce a čo ovplyvňuje požadované výberové správanie. Ide o kritériá, podľa ktorých skupina, alebo spoločnosť posudzuje dôležitosť osôb, vzorov správania, cieľov a iných sociokultúrnych objektov. Podľa povahy veci sa problematikou hodnôt zaoberá človek neustále, a to pod titulom dobra a jeho dobroty (*bonum et bonitas*) (viac pozri: Brugger, 1994: 162).

Hodnota je predovšetkým vzťahová kategória, a to v niekoľkých rovinách. Ide o vzťah medzi subjektom a objektom, ďalej o vzťah medzi subjektom a jeho hodnotovým systémom ako referenčným systémom v zmysle priradovaia „hodnoteného“ objektu do kontinua hodnôt, hodnotového systému. Hodnotu možno chápať ako špecifický vzťah objektu k subjektu, daný významom a zmyslom, ktorý má objekt pre uspokojenie potrieb, postojov, záujmov subjektu v jeho individuálnom sociálnom kontexte (bližšie pozri Geist, 1992: 104). Riešiť problém hodnôt však neznamena zaoberať sa len ich aplikáciou v praxi. Predpokladá aj hlbší záujem. Ako poznamenáva G. E. Moore (1962) predmet etiky nemožno ani dnes redukovať len na aplikáciu hodnôt v praxi (L. R. Lotze, M. Scheller), ale nevyhnutné je pýtať sa na ich samotnú podstatu. (možno rozlišovať medzi hodnotovým idealizmom a hodnotovým realizmom, alebo metafyzickým učením hodnôt, ktoré chce prekonať odlúčenie hodnôt od bytia, čo zostáva pre N. Hartmanna však len priáním). Tu analyzovaná podstata hodnôt je vnímaná cez určité predmety, prostredníctvom toho, kto ňou „disponuje“, a tých, ktorí ju obklopujú. Je chápaná ako to, čoho existenciu a vlastnosti určuje a vyvoláva, ľudský subjekt, niekedy dokonca celá spoločnosť. Vychádzame z predpokladu, že morálne hodnoty ako prvky sociálneho étosu tvoria samostatnú skupinu a nepredstavujú iba podivuhodnú a znepokojujúcu ilúziu vytvorenú naším spôsobom prežívania alebo poznania. Odlišujeme ju teda od hodnôt vitálnych a hedonistických ako o tom uvažuje R. Ingarden (1966). Inštitúcie ako prostriedok zospoločenšenia indivíduí môžu byť ľudsky potvrdzovanými formami slobody len na základe všeobecne uznávaných mravných noriem. Bez minima sociálne prijímaných mravných noriem, bez étosu, nie je možné, aby sociálny útvar plnil svoju úlohu sám v sebe aj v sociálnom celku (Anzenbacher, 1994: 107).

Axiologické metamorfózy inštitúcií západnej civilizácie v historickom kontinuu

Ako už bolo naznačené, pohybujeme sa v prostredí tzv. západnej civilizácie, v časovom horizonte prelomu 21. storočia¹⁴. Aká je charakteristika súčasnosti? Je to doba, keď slobodní občania(?)¹⁵ môžu alebo musia(?) rozhodovať sami za seba. Radosť zo slobody však často znamená aj pád do prázdna. Aké sú pravidlá? Kto má zodpovednosť? Je však nevyhnutné pripomenúť, že naša bezprostredná súčasnosť je výsledkom kontinuálneho historického vývoja, ktorý má zásadný vplyv na jej podobu. Hodnotovým základom chápania sveta vo vymedzenom prostredí sú tri základné (avšak nie jediné) hodnotové piliere, ktoré majú zásadný vplyv na spôsob vnímania podstaty sveta, človeka a spoločnosti. Tromi spomínanými, stále dominantnými hodnotovými inšpiráciami západnej civilizácie, napriek možným pripomienkam stále zostávajú: filozofický odkaz starovekého Grécka, kresťanstvo – predovšetkým kresťanské sociálne učenie a moderné (*politické*) ideológie.

„Čo sa týka Grékov, možno konštatovať, že v jednej zásadnej veci sme ich dodnes neprevýšili, kladieme si rovnaké otázky ako oni. Za vyše dvetisíc rokov (od 6 stor. p.n.l.) sme sa naučili ako sa vyhnúť mnohým chybám pri premýšľaní o mieste človeka v usporiadaní vecí, ktorým hovoríme svet, ale skutočne nemôžeme povedať, že máme k dispozícii lepšie odpovede na otázky našej existencie“ (Suvák, 2003: 72). Gréci však nepoznali pozitívnu predstavu jednotlivca; nechápali jednotlivca ako osobu a súčasne ako „súkromné ja“, ktoré má právo na rešpekt z pochopiteľného dôvodu - že táto koncepcia prišla s kresťanstvom a neskôr ju rozvinula až renesancia, protestantizmus a nakoniec moderná škola prirodzeného práva (Sartori, 1992: 288). Grécka skúsenosť politickej slobody neoznačovala a ani nemohla byť označením individuálnej slobody založenej na osobných právach. Starovekí ľudia nevenovali pozornosť hodnote vyjadrenej rešpektom voči individuu ako osobe, čiže pojme, ktorý odvtedy získal konkrétne záruky od právneho štátu z právnej ochrany a deklarácie práv (Sartori, 1992: 288). Aténska demokracia nerešpektovala jednotlivca. V Aténach mohol žiť každý ako chce, to v Sparte nemohol nik. Organizačné usporiadanie Starovekého

---

¹⁴ Asi nikto z racionálnych a všímavých ľudí nemôže poprieť, že žijeme v dobe prevratných zmien a veľkých turbulencií. Možno povedať, že pokiaľ do 20. storočia bolo vtesnaných toľko udalostí, ako do predošlých tisícdeväťsto rokov, do prvých desiatich rokov 21. storočia bolo v kontexte rôznorodých udalostí, ktoré zásadne zmenili podobu sveta, vtesnané celé storočie dvadsiate. Ako bude Svet a ľudská spoločnosť vyzeráť o ďalších desať rokov, by bolo azda veľmi trúfalé odhadovať. Súčasná teoretická koncepcia v zmysle postmodernity a pluralizmu sú síce sčasti charakteristické pre dnešný svet, avšak reálne uplatňujú sa len v jeho nepatrnej časti, čo bolo a je stále badateľné na jednotlivých dejinných udalostiach. Na papieri vyjadrené myšlienky o postmoderne sú väčšinou veľmi pekné a niekedy až ľúbivé, avšak realita býva veľmi často priam *orwellovsky* úplne iná.

¹⁵ Je dnes človek naozaj slobodný? Otázka spočíva predovšetkým v tom, ako chápeme slobodu? Zdá sa, že súčasnosť je plná otrokov v porovnaní s tým ako tomu bolo v Staroveku. Sme otroci samých seba, ale aj celej nami zdeformovanej spoločnosti.

Ríma bolo nepochybne ovplyvnené inštitúciami helénskej kultúry /epikurejizmus, stoicizmus, skepticizmus/.

Pokiaľ ide o inštitúcie kresťanstva ako dominantného hodnotového systému v európskom priestore (2. – 15. stor. n. l., skrz Augustínovskú patristiku a scholastiku Akvinského preceňovania významu ľudského rozumu), tu vyjdeme z teoretickej interpretačnej schémy systému univerzálnych etických kresťanských hodnôt, ktoré N. Hartmann chápe ako zložené etické univerzum. Základné životné hodnoty /právo na život, právo vlastníctva, jasné informácie ako aj ľudské práva/ tu bráni etika Dekalógu. Odporúčania Mojžišovej zmluvy dodnes vo svete platia ako práva človeka. Kresťanstvo obsahuje aj etiku *Evanjelií*, ktorá nespochybňuje Dekalóg. Ide tu o hodnoty milosrdenstva, pravdy, pokory, lásky, štedrosti, veľkodušnosti. Hodnoty Dekalógu sú nízke a silné, hodnoty *Evanjelií* sú vysoké a slabé. Základný imperatív tu znie: Nízke a silné hodnoty sa nesmú porušovať a ničieť, slabé a vysoké je potrebné realizovať. Toto pravidlo vyjadruje zmysel uvedených hodnôt a ich miesto v živote. *Ethos* spojený so silnými hodnotami slúži zachovaniu. Dbá o nenarušiteľnosť života, zdravia, vlastníctva, rodiny. *Ethos* spätý s vysokými hodnotami sa orientuje nie na obranu, ale na formovanie nových morálnych kvalít človeka. Ochrana, ktorá je funkciou silných hodnôt, vyžaduje zákaz, prísne a presné formulácie – zákony, normatívy, imperatívy. V spoločenskom živote tieto príkazy ľahko nachádzajú legislatívny výraz, sankcie, donútenie, trest /ktorý nemá byť pomstou, ale výchovnou výstrahou/. Vysoké hodnoty nie je možné prikázať. Možno k nim iba vyzývať. Nedajú sa právne legalizovať. Nedá sa napríklad prikázať láska, veľkodušnosť, milosrdenstvo, súciti či empatia. Za odmietnutie vysokých hodnôt sa nedá trestať na základe legislatívy (Hartmann, 2004). Kresťanstvo v modernej a postmodernej reflexii dominantne v západoeurópskom priestore je reprezentované kresťanskými sociálnymi encyklikami¹⁶ počínajúc *Rerum Novarum* Leva XIII. (1891) až po bezprostrednú súčasnosť Benedikta XVI. *Spe Salvi* (2007) so zameraním na inštitúcie náboženstva, rodiny ale aj súčasti sociálnej a hospodárskej politiky – rôznych sociálnych udalostí, najmä chudoby, choroby, invalidity, života človeka a spoločnosti, nezamestnanosti a riešenie ďalších duchovných ale aj rýdzo pragmatických svetských hodnôt.

Inštitucionálna základňa politického usporiadania novovekých spoločností čerpá svoju inšpiráciu predovšetkým v hodnotovej základni moderných politických ideológií a ich časovo mladších modifikácií – liberalizmus, konzervativizmus

---

¹⁶ Základnými hodnotovými a ideologickými koncepciami kresťanskej sociálnej náuky sú moderné pápežské encykliky. Súčasná sociálna koncepcia cirkvi je založená na sérii encyklík, vydávaných pápežmi. Za základ súčasného učenia sa považuje encyklika *Rerum Novarum*, vydaná pápežom Levom XIII. (1891), v ktorej reaguje na Smithov liberalizmus a Marxov socializmus. Súčasnú prax ovplyvnili encykliky Pia XI. (*Quadregesimo Anno*, 1931), Pia XII. (*Summi Pontificatus*, 1939), Jána XXIII. (*Mater et magistra*, 1961, a *Pacem in Terris* 1963) a Pavla VI. (*Populorum Progressio*, 1967) (Geffert, 2010: 55).

a socializmus (a ďalšie odnože „izmov“ moderného spoločenského života¹⁷). *Politickú ideológiu*¹⁸ možno vnímať ako súhrn vlastných predstáv, názorov a teórií, ktoré si vytvára sociálna skupina o sebe, o svojom postavení v spoločnosti, o svojich cieľoch a prostriedkoch ich udržania, pričom zároveň tento súbor je programom pre prakticko-politickú činnosť danej sociálnej skupiny, ktorá vedie k udržaniu, modifikácii či úplnej zmene spoločensko - politického poriadku (viac pozri Geffert 2006, 2007; Prorok – Lisa, 2003).

Ideologické, v istom zmysle inštitucionálne správanie existovalo oveľa skôr ako Destutt de Tracy vyvinul pojem (1796), ktorým sa neskôr začalo označovať to, čomu dnes hovoríme ideológia. V staroveku a stredoveku mali politické koncepcie podobu mýtov a náboženstva, v ktorých sú vzťahy, ktoré človek nedokáže pochopiť, vysvetlené aktivitou vyššej sily či boha/ov. Mýty a náboženstvá boli po dlhé obdobie v dejinách ľudskej existencie univerzálnym a jedine možným spôsobom osvojovania si sveta človekom. Zmena nastáva až v období novoveku, kedy sa náboženské a osvietené ideológie transformovali do podoby moderných politických ideológií. Za ideologické prejavy môžeme nepochybne považovať politické princípy obsiahnuté už v Aristotelovej *Politike*, či Machiavelliho rady Lorenzovi Medicejskému vo *Vládárovi*, či koncepty Tomassa Campanelli a Tomasa Mora o dokonalom usporiadaní spoločnosti v *Slnečnom štáte* či *Utópii* (bližšie pozri: Šaradín, 2001).

Axiologické koncepcie sa vyvíjali aj na dejinno-historických fundamentoch racionalizmu *cogito ergo sum* R. Descarta, empirického vedenia ako sily človeka F. Bacona, empirického senzualizmu Locka, G. Berkeleyho a D. Huma syntetizovaných neskôr nemeckou klasickou filozofiou predovšetkým v osobe I. Kanta, ale tiež materializovanie podstaty bytia Marxom a Feuerbachom. Osobitným príspevkom europocentrickej inštitucionálnej základne postupne tranzitujúcej aj do kolónií tzv. Nového sveta sa stalo tiež osvietenstvo ako *vystúpenie človeka zo svojej vlastnej nevedomosti* neschopnosťou používať svoj vlastný rozum (Kant, 1993: 381). Hodnotové fragmenty helenizmu ožívajú v novodobých metafyzických, ale aj gnozeologických sociálno-politických ale aj etických a eticko-právnych koncepciách novodobého voluntarizmu A. Schopenhauera a irracionalizmu v zmysle prehodnotenia všetkých hodnôt F. Nietzscheho. Tvrdý pragmatizmus Ch. S. Pierca striedaný fundametálnou

---

¹⁷ Sú ešte politické ideológie relevantné, alebo v súčasnosti pri kreovaní inštitúcií celkom stratili svoju kompetentnosť?

¹⁸ Ideologické útvary predstavujú celky, ktorých štruktúru tvoria odborníkmi vymedzované tri základné zložky: *Svetonázorová časť*, ktorá obsahuje idey o všeobecnej povahe skutočnosti, vrátane prípadných predstáv o transcendentálnej realite osudu, božstve a boha v náboženstve, ríši ideí, ríši hodnôt. *Hodnotová časť*, základné hodnoty a ideály, ktoré dávajú životu a okoliu zmysel. Ich javovou formou sú hodnotové orientácie. *Normy a ciele*, ktoré sú z hodnotenia a poznania vyvedené a ktoré sa zameriavajú na konanie indivíduí a skupín. (Uvedená charakteristika sa týka predovšetkým „veľkých“ ideologických koncepcií) (Bauer, 1991. s. 102).

ontológiou *bytia a času* M. Heideggera, či oslobodenie sa Derridu od Heideggerovskej nostalgie, ktorá ho ladila s jeho pastorálnosťou a nacionalizmom, ktoré ho priviedli k nacizmu (Rorty, 1995). Odtrhnutie sa od spojenia človeka a spoločnosti redukovanej takmer úplne na štát spomenutého Locka a Hobbesa, kde všetky vzťahy s inými ľuďmi sú v konečnom dôsledku etapami putovania *Ja k sebe samému* ako o tom výstižne hovorí G. Simmel.

Vychádzajúc z chápania postmodernity ako reálneho, nie len teoretického konceptu, ktorý nestratil svoje opodstatnenie a kompetenciu postmoderná, etika *musí/by mala vrátiť* morálny zmysel medziľudskej blízkosti, ustanoviť Iného Človeka do roly hlavného aktéra drámy, ktorou je putovanie morálneho Ja hľadajúceho samo seba (Baumann, 1993).

Čaká nás pri staronovom kreovaní axiologickej podstaty inštitúcií opakovanie? Podľa Kierkegarda a Nietzscheho je práve opakovanie kľúčovou kategóriou budúcej filozofie, teda aj budúceho života človeka, ktorá má korigovať antické, platónske chápanie času (Deleuze, 1997).

Záver

Cieľom štúdie bolo riešiť pojmy inštitúcie a organizácie ako relatívne samostatných fenoménov a poukázať na to, že ich aplikácie vo filozofii a etike smerom k označovaniu identických javov nemusia byť korektné. Zámer štúdie poukázať na to, že práve inštitucionálna báza a organizačné systémy môžu slúžiť ako kľúč k pochopeniu podstaty usporiadania života v spoločnosti – s ohľadom na hodnotovú a ideovú dotáciu – umožnil zdôrazniť význam regulatívnych mechanizmov s ohľadom na špecifiká v rovine morálky a etiky. Inštitúcie v ich pravom význame slova predstavujú pre človeka základ jeho sociálnej existencie. Dávajú jej hlboký ideový a hodnotový zmysel, kultivujú jeho prejav, umožňujú mu koexistovať v sociálnych skupinách a v spoločnosti súčasného sveta. Stávajú sa nevyhnutným nehmotným nástrojom zaradenia sa do society, teda tým, čím sa človek líši od ostatnej živočíšnej ríše, ktorá nefunguje na úrovni svedomia, ale na pudovej úrovni inštinktu (R. T. Garner, B. Rosen: 1967). Ako bolo dokázané, inštitúcie sú síce vďaka charakteru procesu ich vzniku – inštitucionalizácii – veľmi stabilné vo svojom jadre, prechádzajú však dynamickým vývinom a modifikujú svoj potenciál s ohľadom na podmienky, kde sú aktualizované. Moderné spoločnosti sú v tomto zmysle špecifickým priestorom inštitúcií, ktoré odrážajú viac či menej dominantné hodnotové rámce moderného človeka (jeho potrieb a cieľov...) a umožňujú udržiavať usporiadanie spoločenských štruktúr v kontinuu historicky a novo – vytváraných pravidiel.

Literatúra

Anzenbacher Arno (1994), *Úvod do etiky*, ACADEMIA, Praha.

Bauer Jan (1991), *Ideológia, hodnoty a politika*. VŠE, Praha.

Baumann Zygmunt, (1993), *Postmodern Ethics*, Wiley-Blackwell, Oxford.

Beck H. Ulrich/Beck-Gernsheim Elizabeth (2002), *Individualization Institutionalized Individualism And Its Social And Political Consequences*, Sage Publications, London.

Bolfíková Eva (2008), *Organizačná teória pre verejnú správu*, UPJŠ, Košice.

Bolfíková Eva (2009), *Teórie správy a byrokracie*, UPJŠ, Košice.

Bolfíková Eva, Hrehová Daniela, Frenová Jana (2012), *Normative Institutionalism, Institutional Basis of Organizing*, In: Sociologija i prostor, Vol.50, No.1, pp: 89 - 108

Boudon Raymond (2001), *The Origin of Values. Sociology and Philosophy of Beliefs*, Transaction Publishers, New Brunswick, New Jersey.

Brugger Walter (1994), *Filosofický slovník*, NAŠE VOJSKO, Praha.

Cameron S. Kim/ Whetten David Alferd (1983), *Organizational Effectiveness. A Comparison of Multiple Models*, Academic Press, Inc., New York.

Deleuze Gilles (1994), *Difference and Representation*. Columbia University Press edition.

Dworkin Roland M. (1967): *The Model of Rules*. In: *University of Chicago Law Review*. Vol. 35, No.1 (Autnum).

Einstein, Albert: *Relativity and the Problem of Space*. [online], [cit. 14/01/2013]. Dostupné na internete:<http://www.relativitybook.com/resources/Einstein_space.html

Fuller L. Lon (1998), *The MOrality of Law*, OIKOYMENH, Prague.

Garner Richard T./Rosen Bernerd (1967), *Moral Philosophy: A Systematic Introduction to Normative Ethics and Meta-Ethics*. Macmillan, New York.

Geffert, Richard (2005), *K otázke status a budúcnosti fenoménu označovaného pojmom ideológia*, FF UCM, Trnava.

Geffert Richard (2006), *Ideológie a ich funkcie vo verejnej politike modernej spoločnosti*. In: Kráľová Ľuba (eds.) (2006), *Aktuálne otázky verejnej politiky*, TYPOPRESS, Košice.

Geffert Richard (2007), *Empirická analýza preferencií hodnôt politicko-ideologických paradigiem ako predikátorov rozhodovania sa vo voľbách*. In: *Sociálne a politické analýzy*., Vol. 1, No. 1, pp: 136-237.

Geffert Richard (2010), *Etika vo verejnej správe*, UPJŠ, Košice.

Geist Bohumil (1992), *Sociologický slovník*, VICTORIA PUBLISHING, Praha.

Gluchman Vasil (1997), *Člověk a morálka*, Doplněk, Brno.

Hartmann Nicolai/ Kinneging Andreas (2003), *Moral Values*, Transaction Publishers, New Brunswick.

Hartmann Nicolai (2004), *Moral Freedom (Library of Conservative Thought). Volume three of Ethics / Nicolai Hartmann ; with a new introduction by Andreas A.M. Kinneging*, Transaction Publishers, New Brunswick, N.J.

Heywood Andrew (2004), *Political theory. An Introduction*, London Palgrave Macmillan, London.

Chinoye Ely (1966), *Society. An Introduction to Sociology*. NY 1962, In: Geist Bohumil (1992), *Dictionary of Sociology*, VICTORIA PUBLISHING, Praha.

Ingarden Roman (1966), *Experience-work-values*, Wydaw. Literackie, Kraków.

Johnson M. Harry (2006), *Sociology. An Systematic Introduction*, ALLIED PUBLISHERS, New Delhi.

Klaus Václav (2011), *Are We a World Government, the Demise of Democracy and the New Totalitarianism*, [online], [cit.30/12/2011].<<http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/6527-klaus-hrozi-nam-svetova-vlada-zanik-demokracie-a-nova-totalita.aspx>>.

König René (1967), *Institution*. In: König René (Hrsg.), *Soziologie. (Das Fischer Lexikon, Nr. 10.)*, Frankfurt/M.

Turner Jonatan (1997), *The Institutional Order*, Longman, NY.

Krech, D./Crutchfield, R. S./Ballachey, E. L.: *Man and Society. Psychology. An Introduction*. Bratislava: SAV 1968.

Machalová Tatiana (2000), *Etika, morálka a právo*, In: Gluchman Vasil/ Dokutil, Michal (eds.) (2000), *Praktické otázky etiky a morálky*, LIM, Prešov.

Moore Georg Edward (1962), *Principia Ethica*, University Press, Cambridge.

Mühlmann Wilhelm Emil (1969), *Institution*. In: Berndorf (Hg.), *Wörterbuch der Soziologie*, pp: 466-468.

Parsons Talcot (2005), *The Social System*, Taylor&Francis e-Library 2005.

Parsons Talcot (1951), *The social system*, London. In: Geist Bohumil (1992), *Dictionary of Sociology*, VICTORIA PUBLISHING, Praha.

Platková – Olejárová Gabriela (2010), *Etické kódexy vo verejnej správe*, In: Gluchman, V. a kol. (2010) *Etika verejnej správy*, FF PU, Prešov.

Prorok Vladimír/Lisa Aleš (2001), *Politologie*, Aleš Čeněk, Pelhřimov.

Rorty Richard (1995), *Dekonstruktivistická teória*, In: Kritika a Kontext, No. 3-4/1999.

Rozental' Mark Mojsevič (1974), *Filozofický slovník*, PRAVDA, Bratislava.

Říchová Blanka (2000), *Přehled moderních politologických teorií*, PORTÁL, Praha.

Sartori Giovanni (1993), *Teória demokracie*, Archa, Bratislava.

Scott W. Richard (1995), *Institutions and Organizations*, CA: Thausand Oaks.

Sutor Bernard (1996), *Politická etika*, OIKOYMENH, Praha.

Suvák Vladislav (2003), *Antická etika: čo znamená žiť dobre*. In: Gluchman, V. a kol.: *Dejiny etiky I. (starovek až začiatok novoveku)*, AFPhUP, Prešov.

Šaradín Pavel (2001), *Historické proměny pojmu ideologie*, CDK, Brno.

Tomeš Igor (1996), *Sociální politika*, SOCIOKLUB, Praha.

Welsch Wolfgang (1994), *Naše postmoderní moderna*, ZVON, Praha.

E-LOGOS

ELECTRONIC JOURNAL FOR PHILOSOPHY

Ročník/Year: 2013 (vychází průběžně/ published continuously)

Místo vydání/Place of edition: Praha

ISSN 1211-0442

Vydává/Publisher:

Vysoká škola ekonomická v Praze / University of Economics, Prague

nám. W. Churchilla 4

Czech Republic

130 67 Praha 3

IČ: 61384399

Web: <http://e-logos.vse.cz>

Redakce a technické informace/Editorial staff and technical information:

Miroslav Vacura

vacuram@vse.cz

Redakční rada/Board of editors:

Ladislav Benyovszky (FHS UK Praha, Czech Republic)

Ivan Blecha (FF UP Olomouc, Czech Republic)

Martin Hemelík (VŠP Jihlava, Czech Republic)

Angelo Marocco (Pontifical Athenaeum Regina Apostolorum, Rome, Italy)

Jozef Kelemen (FPF SU Opava, Czech Republic)

Daniel Kroupa (ZU Plzeň, Czech Republic)

Vladimír Kvasnička (FIIT STU Bratislava, Slovak Republic)

Jaroslav Novotný (FHS UK Praha, Czech Republic)

Jakub Novotný (VŠP Jihlava, Czech Republic)

Ján Pavlík (editor-in-chief) (VŠE Praha, Czech Republic)

Karel Pstružina (VŠE Praha, Czech Republic)

Miroslav Vacura (executive editor) (VŠE Praha, Czech Republic)